

Фортуна Т. Я.,
помічник судді

Франківського районного суду міста Львова

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ВИЗНАННЯ І ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ

Анотація. Стаття присвячена проблематиці гармонізації українського законодавства із правом Європейського Союзу, зокрема в аспекті визнання та виконання рішень іноземних судів. Визначено, що, незважаючи на певні законодавчі зусилля, усе ж практичні кроки в цьому напрямі майже непомітні, не згадуючи вже про їхню системність і послідовність. Констатується, що нині питання визнання і виконання іноземних судових рішень між країнами – членами Європейського Союзу врегульовано не конвенціями, а тільки відповідними регламентами, які визначають особливості й уніфікують таку процедуру. Особливістю досліджених нормативних актів Європейського Союзу є спрощений порядок визнання та виконання іноземних судових рішень, який не вимагає додаткового визнання; рішення відразу підлягають виконанню та не можуть бути переглянуті по суті в державі його виконання.

Підсумовується, що приєднання України до Конвенції Лугано II видається необхідним і актуальним кроком, який засвідчить прагнення до євроінтеграції та розширить простір виконання рішень судів України в державах – членах Європейського Союзу, хоча й залишатимуться неврегульованими питання щодо виконання рішень судів щодо справ цивільного статусу або дієздатності фізичних осіб, поділу майна подружжя, спадкового майна, спорів, пов'язаних із соціальним забезпеченням, аліментів та справ про банкрутство тощо.

Рекомендується розробити й ухвалити відповідні програми щодо гармонізації законодавства України у сфері визнання та виконання рішень іноземних судів із відповідними європейськими стандартами, зокрема, необхідно передбачити заходи щодо усунення розбіжностей між визначальними положеннями законодавства України та Європейського Союзу у сфері з питань, з яких були ухвалені регламенти Ради Європейського Союзу щодо юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах, прискорити укладення двосторонніх договорів про правову допомогу в цивільних та комерційних справах із тими державами – членами Європейського Союзу, з якими такі договори ще не були укладені після проголошення Україною незалежності; заходи щодо ухвалення законодавчим органом законодавчих актів, які потребують змін у світлі інтеграції, зумовлених укладенням Україною Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом, та заходи щодо активізації та розширення наукового співробітництва між ученими України та Європейського Союзу у сфері визнання та виконання рішень іноземних судів, поглибленої підготовки всіх суддів до майбутнього запровадження європейського законодавства на території України.

Ключові слова: гармонізація законодавства України із правом ЄС, визнання та виконання рішень іноземних судів, європейські стандарти, регламенти ЄС, удосконалення правового регулювання, Брюсельська конвенція, Конвенції Лугано II.

Постановка проблеми. Питання гармонізації законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС) і України у сфері визнання та виконання рішень іноземних судів не має достатнього комплексного висвітлення. Проте зближення законодавства з огляду на розвиток міжнародних правовідносин та майбутнього членства України в ЄС заслуговує на детальніше вивчення.

Значення згаданих проблем для подальшої успішної інтеграції України в ЄС і недостатній рівень їх розроблення у вітчизняній правовій науці зумовлюють актуальність комплексного дослідження цієї теми.

У зв'язку зі збільшенням міжнародного торгового обігу і зміцненням міжнародних зв'язків України з державами – членами ЄС актуалізувались проблеми взаємного визнання та виконання іноземних судових рішень, пов'язані з відсутністю достатньої кількості укладених договорів із країнами – членами ЄС, які б регулювали визнання та виконання рішень судів України в цих державах, а також із недосконалістю внутрішнього законодавства.

Нині наявна потреба у спільних зусиллях як законодавчого органу, так і науковців та практиків, спрямованих на гармонізацію цивільного процесу у сфері визнання та виконання судових рішень.

Гармонізація дасть змогу досягти функціональної рівноваги правових актів, забезпечити той ступінь їхньої збалансованості один з одним, який, у кінцевому підсумку, дозволить правовій системі функціонувати і розвиватися у визначеному напрямі [1, с. 15].

Отже, важливим напрямом гармонізації законодавства України у сфері визнання та виконання рішень іноземних судів є імплементація досвіду правового регулювання у країнах ЄС.

Мета статті полягає в розгляді гармонізації українського законодавства із правом Європейського Союзу, зокрема в аспекті визнання та виконання рішень іноземних судів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українські науковці розглядають термін «гармонізація» як процес узгодження законодавства однієї держави із законодавством іншої, актами міжнародного права або міжнародних організацій, у вузькому значенні – як спосіб зближення законодавств держав – членів ЄС за допомогою директив, які встановлюють спільну кінцеву мету правового регулювання певних відносин у державах-членах і «зобов'язують національне законодавство держав-членів урегулювати способи досягнення цієї мети» [2, с. 6]; як повну ідентичність норм права всіх держав-членів через ухвалення в межах ЄС спеціальних директив, які мають обов'язкову юридичну силу [3, с. 9]; як процес зближення національної правової системи та її підсистем із правовою системою ЄС та вимогами міжнародно-правових норм і стандартів [4, с. 10], або як процес узгодження українського законодавства з міжнародно-правовими актами [5, с. 8].

У методиці визначення критеріїв євроінтеграційної складової частини державних цільових програм, затвердженої наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16 березня 2005 р. № 62, було вперше на нормативно-правовому рівні дано визначення поняття «гармонізація» (узгодження) – це процес приведення національних стандартів у відповідність до стандартів ЄС [6].

Отже, гармонізація й узгодження законодавства України із законодавством ЄС – один із найголовніших інструментів зближення законодавств України і ЄС, а також один із першочергових кроків на шляху повноправного членства України в Європейському Союзі [7, с. 17].

Важливим кроком щодо підготовки гармонізації національного законодавства із правом ЄС став Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629–IV, у якому зазначено, що загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі [8].

Визначальним стало укладення 27 червня 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Ст. 24 даної Угоди передбачається подальший розвиток судового співробітництва в цивільних та кримінальних справах, за допомогою використання повною мірою відповідних міжнародних і двосторонніх документів і ґрунтування на принципах юридичної визначеності та праві на справедливий суд, зокрема конвенцій Гаазької конференції з міжнародного приватного права у сферах міжнародного правового співробітництва, судового процесу, а також захисту дітей [9].

Так, з моменту укладення Угоди про асоціацію України з ЄС постає важливе завдання щодо гармонізації національного права України із правом ЄС. У зв'язку із цим в Україні схвалено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., якою визначено такі напрями реформування системи судоустрою, судочинства й суміжних правових інститутів, як: підвищення ефективності правосуддя й оптимізація повноважень судів різних юрисдикцій; забезпечення прозорості й відкритості правосуддя тощо [10].

Крім цього, 12 січня 2015 р. укладено Указ Президента «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», який також передбачив реформування судової системи з метою забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейській системі цінностей та стандартів захисту прав людини [11].

Однак практичні кроки в цьому напрямі майже непомітні, не згадуючи вже про їхню системність і послідовність. Упорядкуванню хаотичного розвитку національної правової системи, і такого ж формування судової практики у сфері визнання та виконання рішень іноземних судів, міг би допомогти досвід гармонізації європейського законодавства та законодавства держав – членів ЄС, аналіз якого дозволить визначити «дорожню карту» гармонізації законодавства України, його ефективність та швидкість процесів, уникнути негативних наслідків та забезпечити водночас збереження національних інтересів.

З урахуванням курсу нашої країни на інтеграцію до ЄС треба визнати актуальним аналіз загальноєвропейських конвенцій і врахування їхніх положень у вітчизняному нормотворчому процесі, як уважає В. Коссак [12, с. 55].

Завдяки запозиченню досвіду ЄС зі спрощення процедури визнання та виконання судових рішень можна в короткі строки усунути колізійні прогалини на законодавчому рівні та досягти поглиблення економічних відносин між Україною та ЄС.

Початком становлення законодавства ЄС у сфері визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах вважається закріплення цього інституту у ст. 220 Римського договору від 25 березня 1957 р., у якому, зокрема, передбачалося спрощення формальностей для взаємного визнання та виконання судових і арбітражних рішень [13].

Водночас, на думку Х. Шака, міжнародні зобов'язання виникають лише на підставі укладених міжнародних договорів, кількість яких у сфері визнання і виконання судових рішень іноземних судів особливо велика [14].

Одним із перших таких міжнародних договорів можна назвати Брюссельську конвенцію про підсудність та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах (далі – Брюссельська конвенція) [15], укладену 27 вересня 1968 р. у Брюсселі країнами – засновниками Європейського економічного співтовариства – Бельгією, Федеративною Республікою Німеччина, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Францією. Вона започаткувала розвиток єдиних механізмів визнання та виконання судових рішень, пододала прерогативу національних процесуальних систем, шляхом запровадження спільного порядку визнання та виконання рішень іноземних судів у ЄС. Із входженням у ЄС нових членів ці держави приєднувалися до Брюссельської конвенції.

Брюссельська конвенція передбачала циркуляцію судових рішень всередині Європи так само вільно, як товарів, послуг, робочої сили і капіталу.

З огляду на неможливість приєднання до Брюссельської конвенції держав, які не були членами Європейського економічного співтовариства, для регулювання відносин між країнами – членами останнього та країнами – членами Європейської асоціації вільної торгівлі: Австрією, Фінляндією, Ісландією, Норвегією, Швецією та Швейцарією, у 1988 р. в м. Лугано укладено Конвенцію про юрисдикцію та звернення до виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах (далі – Конвенція Лугано) [16], яка передбачала, що судові рішення, ухвалені в одній державі-учасниці, визнавалися в іншій без застосування будь-яких спеціальних процедур. Право приєднання до неї мали не тільки держави – члени ЄС, а й інші країни, запрошені до вступу в порядку, встановленому цією Конвенцією. У тому і полягає основна її відмінність від Брюссельської конвенції.

Однак в умовах спільного ринку, який активно розвивався в ЄС, конвенційний механізм виявився недостатньо ефективним. Тому 22 грудня 2000 р. Рада Європейського Союзу оприлюднила Регламент ЄС № 44/2001 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах від 22 грудня 2000 р. (далі – Регламент № 44/2001) [17], надавши йому статусу юридично обов'язкового документа для всіх країн – членів ЄС.

Регламент № 44/2001 (відомий як «Брюссель І») пропонує простий спосіб визнання рішень іноземних судів, який ґрунтується на принципі повної довіри і визнання, унаслідок чого

судове рішення, ухвалене в одній із таких держав, автоматично визнається і підлягає виконанню в будь-якій країні Євросоюзу за винятком деяких особливостей. Даний Регламент замінив більше двадцяти міжнародних договорів і угод між державами – членами ЄС.

Надалі правила Регламенту «Брюссель I» були доповнені низкою інших регламентів ЄС, що регулюють різні аспекти обігу судових рішень між країнами-учасницями, а також чинними у відносинах між ними правилами колізії законів. Вказані регламенти буде досліджено нижче.

Регламент № 44/2001 був досить ефективним, але країнами-учасниками ухвалено рішення про його вдосконалення з метою посилення встановленого на територіях країн-учасниць правового захисту, полегшення визнання судового рішення та введення прискореної процедури для забезпечення його виконання.

Отже, у 2012 р. з урахуванням практики застосування Регламенту «Брюссель I» і у зв'язку з набуттям Євросоюзом в порядку правонаступництва з 1 грудня 2009 р. членства в Гаазькій конвенції про угоди про вибір суду [18] «Брюссель I» було замінено на новий регламент – Регламент «Про юрисдикцію, визнання і виконання рішень із цивільних та комерційних справ» Європейського парламенту і Ради ЄС № 1215/2012 (відомий як «Брюссель I recast») [19].

Цей Регламент забезпечує регулювання так званого Брюссельського режиму, який являє собою набір правил, що вказують, які суди уповноважені розглядати спори між особами – резидентами різних держав – членів Європейського Союзу і держав – членів Європейської асоціації вільної торгівлі. Зазначений Регламент також регулює визнання і виконання іноземних судових рішень в межах ЄС [20, с. 175].

Згідно з Регламентом № 1215/2012, ухвалені рішення у транскордонних спорах підлягають автоматичному виконанню на всій території ЄС, тобто запроваджується загальна процедура виконання судових рішень і скасовується процедура екзекватури, чим забезпечується відповідний рівень довіри до судової системи всіх держав – членів ЄС. Такі судові рішення визнаються в інших державах – членах ЄС без будь-якої додаткової процедури. Будь-яка зацікавлена особа може, відповідно до процедури, передбаченої підрозд. 2 розд. 3 Регламенту, звернутись із заявою про відсутність підстав для відмови у визнанні, наведених у ст. 45.

Регламент № 1215/2012 унормовує правила визначення юрисдикції в цивільних і комерційних справах у разі виникнення транскордонних спорів у межах ЄС. Пріоритет віддається не громадянству відповідача, а його постійному місцю проживання. Отже, може мати місце загальна, спеціальна, виключна та пов'язана з розглядом окремих категорій справ юрисдикція.

Визначено основні поняття, оскільки судова система держав – членів ЄС різниться, що вимагає однакового розуміння термінів, їх однакового тлумачення та застосування.

Крім цього, велике значення має запроваджений Регламентом № 1215/2012 принцип недопущення паралельного розгляду справ, або взаємопов'язаних позовів – *Lis Pendens*. Виконавче провадження, як це було і за Регламентом № 44/2001, регулюється процесуальним законом держави за місцем виконання рішення іноземного суду.

Згідно зі ст. 45 Регламенту № 1215/2012, за заявою будь-якої зацікавленої сторони у визнанні судового рішення може бути

відмовлено: якщо таке визнання явно суперечить публічному порядку (*ordre public*) у державі-члені, де воно приводиться до виконання; якщо рішення було ухвалено за відсутності відповідача, якому не було вручено документ, яким розпочато розгляд справи, або еквівалентний документ, завчасно, достатньо для того, щоб дати йому можливість організувати свій захист, за умови якщо відповідач не використав можливість оскарження такого судового рішення; якщо рішення суперечить судовому рішенню, ухваленому між тими ж сторонами в державі – члені ЄС, у якій запитується його виконання; якщо рішення суперечить судовому рішенню, яке раніше було ухвалене в іншій державі – члені ЄС або третій державі за позовом із тих самих підстав і між тими самими сторонами, за умови, що останнє відповідає критеріям, необхідним для його визнання в державі – члені ЄС, у якій воно приводиться до виконання або якщо рішення не відповідає: вимогам розд. 3, 4 або 5 гл. II, де страхувальник, застрахований, вигодонабувач за договором страхування, сторона, що постраждала від завдання школи, споживач або працівник були відповідачем; або вимогам розд. 6 гл. II (відповідно до правил виключної юрисдикції).

Крім цього, будь-яка зі сторін може подати апеляцію на рішення, ухвалене за заявою про відмову в його виконанні. Рішення суду апеляційної інстанції може бути оскаржено лише в разі, якщо держава – член ЄС повідомила Європейську комісію відповідно до п. (с) ст. 75 Регламенту про суди, до яких може бути подана подальша скарга.

За жодних обставин судове рішення, винесене в державі – члені ЄС, не може бути переглянуто щодо його суті в державі – члені ЄС, де запитується його виконання.

Варто зазначити, що Регламент № 1215/2012 не впливає на виконання двосторонніх конвенцій і угод між державою – членом ЄС і третьою державою.

Отже, натепер Регламент № 1215/2012 є результатом удосконалення правового регулювання попередніх норм міжнародної юрисдикції ЄС з урахуванням практичного досвіду їх застосування, є базовим документом про визнання та виконання судових рішень на території ЄС, яким зумовлено запровадження єдиних процедур із розгляду та вирішення транскордонних справ у ЄС.

Основна відмінність конвенції від регламенту полягає в тому, як уважають західні науковці, що, на відміну від конвенції, регламент більше пристосований до подальшої модернізації системи регулювання [21, с. 253–283].

Питання юрисдикції, визнання та виконання рішень у шлюбно-сімейних справах та у справах про відповідальність батьків (усі права й обов'язки фізичної чи юридичної особи стосовно особи чи власності дитини) регулюються Регламентом Ради ЄС № 2201/2003 про юрисдикцію, визнання та виконання рішень у сімейних справах та у справах про відповідальність батьків від 27 листопада 2003 р. (так званий «Брюссель II») [22], що скасував однойменний Регламент Ради № 1347/2000 від 29 травня 2000 р. [23]. Цей Регламент також містить положення щодо незаконного переміщення чи затримання дітей, спрямовані на боротьбу з викраденням дітей у ЄС.

Встановлено, що юрисдикція суду держави – члена ЄС, який ухвалив рішення, не може бути переглянута (ст. 24). За змістом ст. ст. 41 і 42 Регламенту № 2201/2003 єдиною формальною умовою визнання таких рішень є видання сертифіката суддею, який ухвалив рішення у справі, форма якого закрі-

плена в додатках III і IV до Регламенту. Визначено підстави для відмови у визнанні рішення про розлучення, встановлення окремого проживання подружжя, визнання шлюбу недійсним, окремо рішення про відповідальність батьків.

У відносинах між державами – членами ЄС Регламент № 2201/2003 має переважну силу перед Конвенціями.

Питання спадкування та трансграничного спадкування регулює Регламент ЄС № 650/2012 «Про юрисдикцію, застосуване право, визнання і виконання рішень, прийняття і виконання автентичних документів з питань спадкування, а також про створення європейського свідоцтва про спадкування» [24], також відомий як «Рим IV». Цей Регламент закріплює комплекс як основних, так і додаткових правових положень для визначення юрисдикції суду. У ньому зроблено відхід від традиційної колізійної прив'язки до громадянства спадкодавця, вказано в п. 1 ст. 21 Регламенту, що з усіх питань спадкування застосовується закон держави постійного місця проживання спадкодавця на момент смерті, зокрема і щодо юрисдикції спадкових спорів загалом. Якщо звичайне місце проживання на момент смерті не в державі – члені ЄС, судам держави – члена ЄС, де перебувають активи спадкового майна, усе ж належить юрисдикція для увалення рішення щодо спадкування загалом.

Ст. 40 цього Регламенту передбачено підстави невизнання рішення суду держави – члена ЄС, де таке було винесене.

Виконання судових рішень істотно затримувалося в ЄС, оскільки кожна держава – член ЄС дещо обмежувала на власній території судову владу інших держав за допомогою процедури екзекватури. А тому для забезпечення спільного ринку та подальшої інтеграції держав – членів ЄС ухвалено Регламент ЄС № 805/2004 Європейського парламенту і Ради від 21 квітня 2004 р. про Європейський виконавчий лист щодо незаперечних вимог (далі – Регламент № 805/2004) [25], який застосовується до цивільних і комерційних справ, незалежно від типу судового органу, який їх розглядає. Однак він не застосовується до податкових, митних або адміністративних справ, а також до відповідальності держави за дії та бездіяльність, учинені під час здійснення публічної влади (“*acta iure imperii*”).

Сторона, на користь якої ухвалене рішення і яка має Європейський виконавчий лист, може отримати виконання судового рішення в іншій країні ЄС без необхідності іншого судового провадження або резолюції про можливість виконання у країні-члені. Так опосередковується процес сертифікації судових рішень у справах, що впливають із незаперечних вимог (ч. 1 ст. 3), тобто забезпечується спрощений порядок визнання та забезпечення вільного обігу судових рішень, який застосовується на території всього ЄС. Також Регламентом уніфіковано підстави, строки для подання заперечень проти висунутих вимог кредитора, місце судового розгляду, підстави для відмови у виконанні тощо.

У сфері правового регулювання питань про взаємне визнання зобов'язання щодо утримання ухвалено Регламент Ради ЄС № 4/2009 від 18 грудня 2008 р. «Про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання та виконання судових рішень та співробітництво у справах стосовно зобов'язань щодо утримання» (далі – Регламент № 805/2004), який поширюється на всі транскордонні позови щодо утримання, що виникають із сімейних відносин, шлюбних відносин, спорідненості по одному з подружжя та батьківства [26].

Спільним для всіх регламентів є положення про те, що рішення, ухвалене на території держави – члена ЄС, повинно визнаватися на території іншої держави – члена ЄС без застосування яких-небудь спеціальних процедур. Водночас такі рішення, що підлягають виконанню в цій державі, підлягають виконанню і в іншій державі – члені ЄС. Крім того, за жодних обставин рішення, ухвалене в державі – члені ЄС, не може переглядатися по суті в державі – члені ЄС, у якій запитується його виконання.

Отже, натепер питання визнання і виконання іноземних судових рішень між країнами – членами ЄС регулюється не конвенціями, а тільки відповідними регламентами, які визначають особливості й уніфікують таку процедуру. Особливістю досліджених нормативних актів ЄС є спрощений порядок визнання та виконання іноземних судових рішень, який не вимагає додаткового визнання, а рішення відразу підлягає виконанню та не може бути переглянуто по суті в державі його виконання.

Водночас процедури визнання судового рішення та забезпечення його виконання у відносинах між державами – членами ЄС та третіми країнами потребували реформування.

Як наслідок ревізії Брюссельської конвенції та Конвенції Лугано з метою їхньої гармонізації, а також розв'язання проблем, що виникли під час інтерпретації, 30 листопада 2007 р. укладено Конвенцію про юрисдикцію, визнання та звернення до виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах (далі – Конвенція Лугано II) [27, с. 51]. Отже, здійснено остаточне реформування механізму визнання та виконання судових рішень іноземних держав – не членів ЄС.

Ст. 33 вказаної Конвенції передбачає, що судові рішення, ухвалене в одній договірній державі, визнається в інших договірних державах без будь-якої спеціальної процедури. Юрисдикція суду або компетентного органу держави, у якій рішення виконується, визначається з урахуванням місця проживання сторони, проти якої вимагається примусове виконання, або місця виконання.

Відповідно до ст. 34 Конвенції Лугано II, судові рішення не визнається лише тоді, якщо це суперечить основним принципам публічного порядку в державі, де запитується визнання; коли таке рішення ухвалено за відсутності відповідача, якому не було належним чином вручено документ про призначення судового розгляду або рівноцінний документ, який надає відповідачу досить часу для підготовки до слухання; якщо воно несумісне з рішенням, яке ухвалено у справі між тими самими сторонами з того самого предмета в державі, у якій запитується визнання; якщо суд держави, яка запитує, перед ухваленням свого рішення вирішив попереднє питання щодо цивільного стану, право- та дієздатності фізичних осіб, майнових прав, які виникають зі шлюбних відносин, заповітів або спадкування, усупереч нормам міжнародного приватного права держави, у якій запитується визнання, якщо тільки застосовані норми міжнародного приватного права цієї держави не дали б той же результат; якщо рішення несумісне з рішенням, яке ухвалено раніше в іншій державі, яка не є учасником даної Конвенції, у справі з тих самих підстав між тими самими сторонами, за умови, що вказане рішення відповідає вимогам, необхідним для його визнання в державі, що запитує. Навіть більше, рішення не може бути визнане, якщо воно ухвалене з порушенням юрисдикції відповідно до ст. 35 Конвенції Лугано II.

За жодних обставин іноземне рішення не може бути переглянуте по суті.

Як убачається з положень Конвенції Лугано II, вона відкрита для приєднання трьом групам країн: по-перше, для майбутніх членів; по-друге, для держав – членів ЄС, що діють від імені несвропейських територій, які є частиною їхньої території або за чий зовнішні відносини вони несуть відповідальність; по-третє, будь-яких інших держав на умовах, викладених у ст. 72 Конвенції.

Отже, ЄС відкритий для співпраці з державами, які не є його членами, а тому Україна має можливість приєднатися до Конвенції за допомогою механізму, передбаченого ст. 72. Однак після укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом Україна не спромоглась ратифікувати ані Брюссельську конвенцію, ані Конвенцію Лугано II.

Утім, приєднання України до Луганської конвенції найближчим часом навряд чи можливе через те, що конвенція розрахована на дію в межах уніфікованих правопорядків європейських країн, а запропонований нею механізм автоматичного визнання іноземних судових рішень не може ефективно застосовуватися у країні, що не є членом ЄС [28, с. 66].

Проте, на думку М. Брагіної, Конвенція Лугано II може бути тим містком, який з'єднає правові системи України та країн ЄС. Приєднання України до цієї Конвенції дозволить істотно покращити правове становище українських громадян за кордоном, оскільки вони матимуть упевненість у тому, що рішення, ухвалені в державі – учасниці Конвенції Лугано II, можуть бути виконані в Україні, а рішення, ухвалені українським судом, буде визнаватися і виконуватися на території інших держав – учасниць Конвенції. Безперечно, це видається привабливою перспективою. Однак треба виконати умови Конвенції [29, с. 146].

Отже, приєднання України до Конвенції Лугано II видається необхідним і актуальним кроком, який засвідчить прагнення до євроінтеграції та розширить простір виконання рішень судів України в державах – членах ЄС, хоча й залишатимуться неврегульованими питання щодо виконання рішень судів щодо справ цивільного статусу або дієздатності фізичних осіб, поділу майна подружжя, спадкового майна, спорів, пов'язаних із соціальним забезпеченням, аліментів та справ про банкрутство тощо.

Висновки. Доцільно розробити й ухвалити відповідні програми щодо гармонізації законодавства України у сфері визнання та виконання рішень іноземних судів із відповідними європейськими стандартами, зокрема, необхідно передбачити заходи щодо усунення розбіжностей між визначальними положеннями законодавства України та ЄС у сфері з питань, з яких були ухвалені регламенти Ради ЄС щодо юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах, прискорити укладення двосторонніх договорів про правову допомогу в цивільних та комерційних справах із тими державами – членами ЄС, з якими такі договори ще не були укладені після проголошення Україною незалежності; заходи щодо ухвалення законодавчим органом законодавчих актів, які потребують змін у світлі інтеграції, зумовлених укладанням Україною Угоди про Асоціацію з ЄС, і заходи щодо активізації та розширення наукового співробітництва між ученими України та ЄС у сфері визнання та виконання рішень іноземних судів та поглибленої підготовки всіх суддів до майбутнього запровадження європейського законодавства на території України.

Література:

1. Тихомиров Ю. Коллизии между правовыми актами : способ преодоления. *Колізії у законодавстві України : проблеми теорії та практики*. Київ, 1996. С. 14–20.
2. Яценко К. Гармонізація податкового законодавства України із законодавством європейських співтовариств про непряме оподаткування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 18 с.
3. Богачова М., Федорова М. До питання стратегії законотворчості: Україна та Європейський Союз. *Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом* : збірник науково-практичних матеріалів. Київ, 2005. Вип. 4. С. 9–14.
4. Сучасні проблеми розвитку законодавства в Україні та в Угорщині : збірник наукових праць / упоряд. М. Товт, І. Холас ; пер. з угорськ. О. Кордонь ; пер. з укр. Ч. Фединець. Київ : Юрид. думка, 2013. 222 с.
5. Мельник К. Гармонізація норм національного трудового законодавства та міжнародних норм у сфері трудових прав працівників : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Луганськ, 2011. 19 с.
6. Методика визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм, затверджена наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України № 62 від 16 березня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-05#Text> (дата звернення: 20.12.2020).
7. Трихліб К. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія. Харків : Право, 2015. 224 с.
8. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 р. *Офіційний вісник України*. 2004. № 15. С. 30.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27 червня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 20.12.2020).
10. Стратегія реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (дата звернення: 20.12.2020).
11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента № 5/2015 від 12 січня 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 8.
12. Коссак В. Проблеми взаємного визнання і виконання рішень іноземних юрисдикційних органів. *Проблеми альтернативного судочинства в Україні* : матеріали Першого львівського міжнародного форуму. Львів : ЛНІНТУ ім. В. Чорновола, 2008. С. 54–60.
13. Treaty establishing the European Economic Community. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A11992E%2FTXT> (дата звернення: 20.12.2020).
14. Шак Х. Международное гражданское процессуальное право : учебник. Пер. с нем. Москва : БЕК, 2001. 560 с.
15. Brussels Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters 1968. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:41968A0927\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:41968A0927(01)) (дата звернення: 20.12.2020).
16. Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters – Done at Lugano. on 16 September 1988. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A41988A0592> (дата звернення: 20.12.2020).
17. Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001R0044> (дата звернення: 20.12.2020).

18. Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. URL: <http://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=98> (дата звернення: 20.12.2020).
19. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012R1215&qid=1608237891826> (дата звернення: 20.12.2020).
20. Лукань М. Правила трансграничної юрисдикції Європейського Союзу в справах інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. 2019. № 5. Ч. 2. С. 173–181.
21. Kramer X. E. A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe : the European Small Claims Procedure Accomplishments, New Features and Some Fundamental Questions of European Harmonization. *The XIII World Congress of Procedural Law : The Belgian and Dutch Reports* / ed. A.W. Jongbloed. Antwerpen : Intersentia, 2008. P. 253–283.
22. Council Regulation (EC) № 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003R2201> (дата звернення: 20.12.2020).
23. Council Regulation (EC) № 1347/2000 of 29 May 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and in matters of parental responsibility for children of both spouses. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32000R1347&qid=1608225779844> (дата звернення: 20.12.2020).
24. Regulation (EU) № 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012R0650> (дата звернення: 20.12.2020).
25. Regulation (EC) № 805/2004 of the European Parliament and the Council of 21/4/2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32004R0805> (дата звернення: 20.12.2020).
26. Council Regulation № 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:32009R0004> (дата звернення: 20.12.2020).
27. Explanatory Report by Professor Fausto Posa – Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, signed in Lugano on 30 October 2007 (Holder of the Chair of International Law at the University of Milan) 2009/C 319/01 URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52009XG1223\(04\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52009XG1223(04)) (дата звернення: 20.12.2020).
28. Гуть Н. Автентичність та екзекватура нотаріальних актів: порівняльний та міжнародний аспект. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 3 (11). С. 59–73.
29. Брагіна М. Конвенція Лугано – перспективи для України. *Науке право*. 2015. № 5. С. 144–148.

Fortuna T. Harmonization of Ukrainian legislation with European Union legislation to the recognition and enforcement of foreign judgments

Summary. In the article is researching of harmonization of Ukrainian legislation with the law of the European Union, in particular, in the aspect of recognition and enforcement of foreign judgments. It is determined that despite some legislative efforts, the practical steps are almost invisible, just do not to talking about system of their and consistency. It is stated that today the issue of recognition and enforcement of foreign judgments between EU member states is regulated not by conventions, but only by relevant regulations, which define the features and unify such a procedure. A feature of the studied EU regulations is the simplified procedure for recognition and enforcement of foreign judgments, which does not require additional recognition; decisions are immediately enforceable and cannot be reviewed as to its substance in the Member State in which recognition is sought.

It is concluded that Ukraine's accession to the Lugano II Convention seems to be a necessary and urgent step that will demonstrate the desire for European integration and expand the scope of enforcement of Ukrainian court decisions in EU Member States, although the issues of enforcement the status or legal capacity of natural persons, rights in property arising out of a matrimonial relationship, inherited property, disputes related to social security, alimony and bankruptcy cases, etc.

It is recommended to develop and adopt appropriate programs for harmonization of Ukrainian legislation in the field of recognition and enforcement of foreign court decisions with relevant European standards, in particular, measures should be taken to eliminate differences between the provisions of Ukrainian and EU legislation. jurisdiction, recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, accelerate the conclusion of bilateral agreements on legal assistance in civil and commercial matters with those EU Member States with which such agreements have not yet been concluded after Ukraine's declaration of independence; measures to adopt legislative acts that require changes in the light of integration due to Ukraine's signing of the Association Agreement with the EU and measures to intensify and expand scientific cooperation between Ukrainian and EU scientists in the field of recognition and enforcement of foreign court decisions and in-depth training of all judges future implementation of European legislation on the territory of Ukraine.

Key words: harmonization of Ukrainian legislation with EU law, recognition and enforcement of foreign court decisions, European standards, EU regulations, improvement of legal regulation, Brussels Convention, Lugano II Conventions.